HÖGSTA DOMSTOLENS
DOM

meddelad i Stockholm den 26 september 2025

Mål nr
B 7617-24

PARTER

Klagande

J.P.

Ombud och offentlig försvarare: Advokat T.L.L.

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Grovt barnpornografibrott

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Västra Sveriges dom 2024-09-16 i mål B 1071-24

_____

Besöksadress
Riddarhustorget 8

Telefon
08-561 666 00

Öppettider
måndag–fredag
08:45–12:00
13:15–15:00

Postadress
Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

E-post
hogsta.domstolen@dom.se

Webbplats
www.hogstadomstolen.se

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

T.L.L. ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av J.P. i Högsta domstolen med, rätt räknat, 12 783 kr. Av beloppet avser 10 226 kr 50 öre arbete och 2 556 kr 63 öre mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

J.P. har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet eller, i andra hand, bedöma gärningen som barnpornografibrott av normalgraden och döma till en icke frihetsberövande påföljd.

Riksåklagaren har motsatt sig ändring av hovrättens dom.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 4.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. J.P. åtalades för grovt barnpornografibrott bestående i innehav av barnpornografiskt material. Materialet består av 25 bilder och tio filmer med en total speltid om nästan en timme. Enligt åtalet var brottet grovt eftersom gärningen avsåg bilder och filmer där barnen var särskilt unga och utnyttjades på ett särskilt hänsynslöst sätt samt då övergreppsmaterialet utgjorde dokumentation av verkliga övergrepp. Bilderna och filmerna skildrar barn som inte uppnått fullbordad pubertetsutveckling eller som i vissa fall inte kommit in i sådan utveckling. En av filmerna visar en ungefär tio minuter lång sekvens där en liten flicka sitter på golvet och vidrör sitt kön. En man kommer in i bilden, sätter sig på knä och för in sin erigerade

Dok.Id 331344

penis i flickans mun. Därefter lägger sig flickan ned varefter mannen slickar på hennes kön, penetrerar henne med ett finger och sedan med toppen av sin penis. Flickan försöker flera gånger värja sig från övergreppet. En annan film visar en mycket liten flicka som penetreras oralt och sedan får mannens sperma över ansiktet.

2. Tingsrätten biföll åtalet och dömde J.P. för grovt barnpornografibrott till fängelse i ett år och tre månader.

3. Hovrätten har ändrat tingsrättens dom endast på så sätt att straffet sänkts till fängelse i ett år, bland annat med hänsyn till att J.P. förlorat sitt arbete till följd av brottet.

4. Efter att J.P. överklagat hovrättens dom har Högsta domstolen meddelat prövningstillstånd i fråga om rubricering och påföljd med utgångspunkt i vad hovrätten har funnit utrett gällande gärningen.

Frågan i målet

5. Frågan är om gärningen ska bedömas som grovt barnpornografibrott eller som brott av normalgraden.

Om barnpornografibrottet

6. Barnpornografibrott straffbeläggs i 16 kap. 10 a § brottsbalken. Ursprungligen omfattade kriminaliseringen endast vissa fall av skildring av barn i pornografisk bild och spridning av sådana bilder, men bestämmelsen har senare utvidgats så att den träffar de flesta typer av befattning med barnpornografiska bilder. Enligt paragrafen utgör det barnpornografibrott om någon

- skildrar barn i pornografisk bild,

Dok.Id 331344

- sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
- förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
- förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
- innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till.

För barnpornografibrott av normalgraden sträcker sig straffskalan från fängelse i fjorton dagar till fängelse i två år. (Se 16 kap. 10 a § första stycket.)

7. Om brottet är ringa är straffskalan i stället böter eller fängelse i högst sex månader (se andra stycket).

8. Om brottet är grovt ska dömas för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt. (Se sjätte stycket.)

9. Straffbestämmelsen syftar framför allt till att skydda de enskilda barn som förekommer i materialet från den kränkning som ett företeende av bilden innebär, men också till att skydda barn i allmänhet. Bestämmelsen bygger på tanken att bilder av detta slag utgör en fortlöpande integritetskränkning av det avbildade barnet. Bestämmelsen omfattar också barnpornografiska bilder som inte avbildar verkliga barn, till exempel

Dok.Id 331344

tecknad eller datorskapad barnpornografi. Syftet är då att skydda barn i allmänhet, men också det barn som kan ha använts som modell för framställningen. (Jfr prop. 1978/79:179 s. 8 och prop. 1997/98:43 s. 64 f.)

Allmänt om gradindelning

10. När ett brott är indelat i olika grader – till exempel ett ringa brott, ett brott av normalgraden och ett grovt brott – ska gradindelningen, dvs. bestämmandet av svårhetsgraden, göras med beaktande av samtliga omständigheter vid brottet. Vid bedömningen av brottets svårhet är straffbestämmelsens utformning och de intressen som skyddas genom den av grundläggande betydelse. Högsta domstolen har behandlat frågor om gradindelning i ett stort antal fall (se bl.a. ”De upprepade förfalskningarna” NJA 2018 s. 378, ”Penningtvättshjälpen I–III” NJA 2018 s. 1010, ”Knivinnehavet i skolan” NJA 2020 s. 778 och ”Vinkelslipen” NJA 2024 s. 335).

11. Det är vanligt att det anges kvalifikationsgrunder som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt eller, i förekommande fall, synnerligen grovt. När det finns sådana kvalifikationsgrunder bildar dessa utgångspunkt för bedömningen. Det är dock inte nödvändigt att hänföra brottet till den allvarligare svårhetsgraden när någon sådan grund föreligger. Inte heller är det uteslutet att döma för grovt eller synnerligen grovt brott i andra fall, men då krävs i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i de särskilda kvalifikationsgrunderna. En helhetsbedömning måste alltid göras där såväl objektiva som subjektiva faktorer ska beaktas.

Dok.Id 331344

12. Eftersom gradindelningen förutsätter en värdering av hur allvarlig brottsligheten är finns det ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning, låt vara att det finns vissa faktorer som påverkar straffvärdet men inte gradindelningen. Sambandet blir ännu tydligare i sådana fall där det inte finns några kvalifikationsgrunder angivna för gradindelningen.

13. När kvalifikationsgrunder anges för ett visst brott kan lagstiftaren därför, och därigenom, sägas ge uttryck för att de angivna omständigheterna ofta är så straffvärdehöjande att de motiverar att brottet bedöms som grovt och att straffmätningen därmed sker inom ramen för straffskalan för det grova brottet.

Särskilt om gradindelningen vid innehav av barnpornografi

14. När det gäller grovt barnpornografibrott anges i lagtexten ett antal kvalifikationsgrunder som är tillämpliga i förhållande till alla de gärningsformer som omfattas av paragrafen. I linje med vad som tidigare återgetts framgår emellertid av förarbetena att innehavsbrott – även om lagtextens utformning inte ger uttryck för annat än att innehav jämställs med andra former av befattning – normalt sett har ett betydligt lägre straffvärde än till exempel spridning och därför mer sällan är att bedöma som grova (se a. prop. s. 94 och 96 f.). En sådan differentiering är närmast oundviklig med tanke på att paragrafen omfattar många olika former av befattning. Även om senare justeringar av paragrafen har syftat till att ge kvalifikationsgrunderna större genomslag måste dessa grunder alltså tillämpas med beaktande av vilken form av befattning med det barnpornografiska materialet som brottet gäller (jfr prop. 2009/10:70 s. 29 f.).

Dok.Id 331344

15. Det sagda betyder att innehavsbrott i relativt stor utsträckning – oftare än vad som vanligtvis är fallet när det finns kvalifikationsgrunder angivna – kan vara att bedöma som brott av normalgraden också om någon av kvalifikationsgrunderna för grovt brott är uppfyllda.

16. Vid den bedömning av brottets svårhet som måste göras vid såväl gradindelningen som vid straffvärdebedömningen är åtskilliga faktorer av betydelse. Av särskild betydelse är vilken karaktär det barnpornografiska materialet har, och då framför allt hur grova och hänsynslösa övergrepp som skildras i materialet. Men också mängden material och det sätt på vilket materialet har hanterats, eller brottet annars har begåtts, är faktorer som har stor betydelse. Det är samtidigt inte uteslutet att innehav av enstaka bilder eller filmer kan bedömas som grovt brott. Eftersom svårhets-bedömningen alltid bygger på flera faktorer finns anledning att vara försiktig med att låta tumregler, exempelvis avseende längden på filmer som någon befattat sig med, få en avgörande betydelse. En helhets-bedömning där samtliga omständigheter beaktas måste alltid göras.

Bedömningen i detta fall

17. Det barnpornografiska material som J.P. döms för att ha innehaft omfattar 25 bilder och tio filmer med en sammanlagd speltid på ungefär en timme. Flertalet bilder och filmer är av sådan karaktär att de omfattas av de kvalifikationsgrunder som anges i 16 kap. 10 a § sjätte stycket. De beskrivna filmerna (se p. 1) omfattas bland annat av kvalifikationsgrunden att barn utnyttjas på ett särskilt hänsynslöst sätt. J.P. har, såsom hovrättens dom måste uppfattas (jfr p. 4), haft uppsåt i förhållande till karaktären på innehållet i bilderna och filmerna.

Dok.Id 331344

18. Vid rubriceringen av den gärning som J.P. döms för ska särskild vikt läggas vid materialets karaktär. Samtidigt måste materialets omfattning beaktas. En helhetsbedömning av omständigheterna i målet leder till slutsatsen att innehavet ska bedömas som grovt barnpornografibrott.

19. Straffvärdet för gärningen överstiger minimistraffet för grovt barnpornografibrott och får anses motsvara femton månaders fängelse. Det finns vid den bedömningen inte anledning att ändra hovrättens domslut.

_____

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Petter Asp (referent), Cecilia Renfors, Christine Lager och Margareta Brattström.
Föredragande har varit justitiesekreteraren Henning Eriksson.

Dok.Id 331344